

ODGOĐENI PRVAŠIĆI (5)

Objavljeno 12/11/2024

Tekst: Vlasta Vančina

Foto: Stock Cake

Da je problem „odgođenih prvašića” sve učestaliji pokazuju ne samo brojčani sugeriraju, nego i iskustva stručnjaka, koji upozoravaju na poguban utjecaj interneta, mobitela i ostalih ekrana ali i posljedica pandemije corona virusa. Zbog toga djeca imaju sve lošiju koncentraciju kao i brojne psihofizičke probleme.

Odras u ogledalu

Mala djeca ne prepoznaju sama sebe u odrazu što ga vide u ogledalu. Čak štoviše, ona misle da je neko drugo dijete ispred njih. Do prepoznavanja ne dolazi ni prirodno ni spontano. „Kako bi došlo do prepoznavanja samoga sebe, nužni su jezik i kulture a osobito drugi ljudi.”, naglašava slovenska analitičarka Renata Salecl. A i jedna skupina znanstvenika došla je do spoznaje da nisu zadovoljavajuća objašnjenja ponašanja koja zanemaruju pojedinačnu društvenu okolinu, već da to valja činiti sa stajališta društvenog procesa, odnosno komunikacije. Ljudi su različiti jer na svakog od njih okolina drukčije djeluje – njihova im okolina govori tko su i što se od njih očekuje, npr. mališane učimo da oni u ogledalu vide sebe. Sebe i svijet oko nas upoznajemo posredstvom drugih. Američki filozof George Herbert Mead misli da se konverzacija između ljudi može povezati s „razgovorom” između različitih slojeva našeg „ja”. U nama postoji nepredvidljiva impulzivna ličnost, ali i „osoba” koja nam je nametnuta izvana pa, kako zaključuje Mead, te komponente čovjekove ličnosti ne mogu postojati jedna bez druge. Djeca, uz to, komuniciraju sa „zamišljenim prijateljima”, nepostojećim osobama ali su im ti odnosi jednako važni kao i odnosi sa stvarnim ljudima.

Psihologija je razvila iz pobjede evolucionizma u znanostima što se bave pojavama života. Ideja razvitka primijenjena na izučavanje čovjeka i njegova psihičkog života istaknula je dva principa: prvo, ponašanje čovjeka valja promatrati kao napor da se prilagodi vanjskim uvjetima i da ih podvrgne svojoj kontroli; i, drugo, od rođenja do zrele dobi čovjek, kao pojedinac prolazi u svojem razvitku kroz određene faze ili stupnjeve razvoja, koji se kvalitativno i strukturalno razlikuju, slično kao što čovjek kao vrsta prolazi kroz određene transformacije od nižih oblika života ka višima. Psihologija je odustala od psiho-fizičkog paralelizma još krajem 19. i početkom 20. stoljeća te se počinje o dječjem duhovnom životu govoriti kao o nerastavljivim centrima slobodne volje čije su funkcije uređene prema unaprijed određenom cilju a sada ujedinjene pomoću interesa i ideala, a ne pomoću psiholoških zakona. Taj dotadašnji prevladavajući stav bio je u direktnoj suprotnosti s prirodnim poticajima roditelja i učitelja u odnosu na djecu. Ljudsko ponašanje uzima se na cjelovit način kao vezano za pojedinca, dok se sama individua promatra u njenoj zavisnosti od okoline ili od psiho-socijalnog polja djelovanja.

Mentalni procesi

Memorija, apstraktno mišljenje, verbalno izražavanje, rezoniranje, snalaženje u prostoru i vremenu, povezivanje, zaključivanje, ... itd. neki su od mentalnih procesa koje vezujemo uz inteligenciju pa stoga sam taj pojam nije lako definirati. Iako je sve više istraživanja i dokaza da je u životinjskom svijetu inteligencija itekako prisutna, i dalje ju se specifično povezuje s ljudskom vrstom kao najviši stupanj psihičkog razvoja. Inteligencija se postupno razvija uz razvoj velikog mozga. Smatra se kako se maksimalni kapacitet postiže u razdoblju adolescencije sa 15 do 16 godina. Inteligencija prvenstveno ovisi o biološkom potencijalu djeteta, o nasljednim faktorima i razvojnim promjenama. Djeca se razvijaju s različitim naslijeđenim sposobnostima pod utjecajem različitih vanjskih činilaca. A za razvoj punog intelektualnog potencijala potrebni su raznorazni poticaji. Tu se opet vraćamo na nužnost izdvajanja više vremena za igru, boravak na zraku, toplu i skladnu sredinu za razvoj djeteta,...

Procjena inteligencije najbolje se određuje ako se dijete promatra u okviru sredine u kojoj živi sa svim ostalim komponentama svog fizičkog i psihičkog razvoja. I uvijek pri svrstavanju djece u

kategorije mentalnog razvoja potreban je veliki oprez i dobra suradnja stručnjaka različitog profila. Na osnovi dosadašnjih ispitivanja procjenjuje se da u skupinama normalno razvijene djece ima njih oko 45 do 50 posto s prosječnim sposobnostima, 25-30 posto s natprosječnim a oko 20 posto s niže prosječnim i ispodprosječnim mentalnim sposobnostima. Djece smanjene inteligencije u populaciji školskog uzrasta ima od jedan do tri posto. Sva djeca obuhvaćena normalnim rasponom inteligencije odgajaju se u redovnim uvjetima. Školski programi, koji su obično prilagođeni prosječnim sposobnostima, morali bi biti toliko rastezljivi da su poticajni za obje skupine učenika koji se udaljuju od prosjeka.

Porast oboljele djece

Prema podacima Svjetske zdravstvene organizacije do 20 posto djece i adolescenata ima neki poremećaj mentalnog zdravlja. A 50 posto psihijatrijskih poremećaja razvija se već tijekom djetinjstva i adolescencije. Polovica svih psihičkih smetnji počne prije 14. godine, a tri četvrtine svih mentalnih poremećaja do srednjih dvadesetih godina. Razvoj djeteta uključuje tjelesni, emotivni, socijalni, kognitivni i mentalni razvoj te ovisno o dobi djeteta možemo očekivati određeni stupanj razvoja, ali i pratiti pojedina odstupanja ili probleme. Treba uzeti u obzir da se djeca i adolescenti međusobno razlikuju po temperamentu; primjerice neki su stidljivi i povučeni, a drugi impulzivni i nepažljivi. Ponaša li se dijete na odgovarajući način te primjereno dobi ili ima poremećaj utvrđuje se na osnovi postojanja različitih problema ili simptoma. Kada govorimo o psihičkim poremećajima, to su sva manja ili veća odstupanja od mentalno normalnog ponašanja proizašla iz poremećaja adaptacije i posljedica su neadekvatnih najranijih odnosa. Mogu biti uzrokovani biološkim, psihološkim i okolišnim faktorima okoline.

Najčešćim poremećajima kod djece i adolescenata smatraju se: panika, depresija, anoreksija, bulimija, autizam, opsesivno-kompulzivni i psihosomatski problemi. Psiholozi i psihijatri ističu kako su mnogi od tih poremećaja izlječivi ili ih se može držati pod kontrolom ako se otkriju na vrijeme.

Članak je peti dio autorske teme „Odgođeni prvašići”. Objavljuje se u sklopu projekta poticanje novinarske izvrsnosti Agencije za elektroničke medije.